

ІНДИВІДУАЛЬНА КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Оксана Гаяш,
кандидатка педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної терапії, реабілітації,
спеціальної та інклюзивної освіти
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
E-mail: oksana.haiash@uzhnu.edu.ua

У сучасній освіті велика увага приділяється роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, серед яких і діти, які мають затримку психічного розвитку (ЗПР).

І. Омельченко підкреслює, що діти із затримкою психічного розвитку мають потенціал для інтелектуального зростання. Проте їхня пізнавальна діяльність відрізняється певними особливостями, які пов'язані з незрілістю емоційно-вольової сфери, зменшеною працездатністю та функціональною недостатністю деяких вищих психічних функцій [1].

У молодшому шкільному віці ЗПР найбільш помітна, оскільки діти потрапляють в умови навчання, що потребують зосередженості, самоконтролю та довільної регуляції поведінки.

У школярів з ЗПР молодшого шкільного віку спостерігаються такі характеристики: нестійка увага, низький рівень розвитку сприйняття (недостатність, обмеження, фрагментарність знань про навколишній світ), недостатня продуктивність довільної пам'яті, низький об'єм пам'яті, неточність відтворення, затримка розвитку всіх форм мислення; невідповідність інтелектуальних можливостей дитини її віку; зниження працездатності, пізнавальної активності; обмежений словниковий запас; труднощі у формуванні навчальної мотивації; емоційна нестійкість, імпульсивність; слабкий розвиток вольових якостей. Ці особливості

зумовлюють необхідність застосування спеціальних підходів до організації освітнього процесу.

Індивідуальна корекційна робота стає необхідним засобом подолання труднощів та розвитку потенційних можливостей таких дітей і є важливим компонентом навчання, що сприяє успішній інтеграції дитини в освітнє середовище.

У ході нашого експерименту організація освітнього процесу в системі інклюзивного навчання школярів з ЗПР здійснювалася за принципами корекційної педагогіки і передбачала ґрунтовне усвідомлення спеціалістами найважливіших ознак психічної діяльності дітей, уміння означувати умови для розумового розвитку учнів і створювати особистісне корекційно-розвиваюче довкілля, яке дозволяє учням реалізувати свій потенціал.

Корекційна робота з зазначеною категорією дітей базувалася на таких принципах: індивідуалізації; системності й послідовності; урахування зони найближчого розвитку; опори на сильні сторони дитини; тісної співпраці з сім'єю та педагогами.

Опишемо основні підходи, які здійснювалися до організації освітнього процесу для молодших школярів із ЗПР:

- 1) у процесі навчання використовували лише методи, завдання, які максимально активізували пізнавальну діяльність дітей, розвивали їхнє мовлення, формували необхідні навички навчальної діяльності;
- 2) адаптували темп вивчення навчального матеріалу і методів навчання до рівня розвитку дітей з ЗПР (навчальний матеріал подавався невеликими дозами, його ускладнення здійснювалося поступово);
- 3) до кожної дитини застосовувався індивідуальний підхід і на уроках, і на корекційних заняттях;
- 4) корекційне навчання поєднували з лікувально-оздоровчими заходами;
- 5) використовували похвалу, створення ситуації успіху, підвищення самооцінки дитини.

Одним із шляхів реалізації корекційної спрямованості освіти дітей з ЗПР є проведення корекційно-розвиткових занять. Відповідно до індивідуальної програми розвитку дітей проводилися такі корекційні заняття «Ритміка», «Корекція розвитку», «Розвиток мовлення». Корекційні заняття проводилися психологом, вчителем-логопедом, і вчителем-дефектологом. Вчитель, асистент вчителя, психолог, логопед, вчитель-дефектолог входять до команди супроводу дитини з ЗПР. Від їх злагодженої діяльності залежить якість індивідуальної підтримки дитини з затримкою психічного розвитку.

Початковим принципом визначення цілей та завдань корекції, а також методів їх вирішення є принцип єдності діагностики та корекції розвитку. Завдання корекційної роботи можуть бути безпомилково вчасними лише на основі комплексного вивчення та оцінки потенційних резервів дитини, виходячи з концепції «зони найближчого розвитку» [1].

Тому складовими діяльності педагогів команди психолого-педагогічного супроводу дитини були:

1. Діагностика рівня розвитку дитини на основі вивчення висновку ІРЦ про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, дитячих доробків, малюнків, зошитів, бесід з батьками, спостережень за учнем; діагностика рівня предметних компетентностей, обізнаності з оточуючим простором; характерних рис спілкування з однолітками та дорослими.

2. Розроблення на основі діагностичних даних корекційного індивідуального освітнього маршруту дитини (планування індивідуальних корекційних занять з вчителем-дефектологом, логопедом, психологом).

3. Моніторинг динаміки розвитку дитини:

- систематичне вивчення індивідуальних властивостей школяра та окреслення напрямів корекційно-розвиткової роботи;
- записування змін розвитку школяра з ЗПР в аналітичних документах (щоденник спостереження, характеристика, індивідуальна програма

розвитку), планах корекційних занять з урахуванням засвоєння учнем освітньої програми.

Основні завдання, які вирішувалися на індивідуальних корекційних заняттях: 1) розвиток пізнавальних процесів (мислення, уваги, уяви, пам'яті); 2) формування комунікативних навичок; 3) корекція емоційно-вольової сфери; 4) підвищення навчальної мотивації; 5) соціалізація і розвиток адаптивної поведінки.

Робота на індивідуальних заняттях була максимально спрямована на загальний розвиток молодших школярів з ЗПР, не допускалися формальний підхід, механічні тренування; на заняттях використовувалися різні види практичної діяльності.

Індивідуальні корекційні заняття організовувалися відповідно до можливостей дитини – пропонувалося посилене доступне завдання з метою забезпечення учневі ситуації успіху. В подальшому завдання ускладнювали, орієнтуючись на зростаючі можливості дитини.

Залучення батьків до корекційної роботи є ключовим фактором успішного розвитку дітей із затримкою психічного розвитку. Ефективна взаємодія між спеціалістами й батьками сприяє створенню єдиного корекційного простору для дитини.

Розкриємо аспекти взаємодії фахівців і батьків, які застосовувалися в нашому експерименті:

- вивчення вчителем, асистентом вчителя, спеціалістами атмосфери виховання дітей з ЗПР у сім'ї та розроблення чітких порад для батьків щодо підтримки дитини вдома;

- знайомство педагогів з результатами діагностики і планами спеціалістів, а спеціалістів – з планами роботи вчителя, асистента вчителя;

- надання батькам учнів із ЗПР відомостей про результати вивчення та моніторинг розвитку дітей з визначеними рекомендаціями від вчителя, асистента вчителя і спеціалістів;

- проведення навчальних семінарів з питань корекційного навчання, соціальної адаптації учнів з ЗПР («Ознайомлення батьків з методами сенсорного розвитку, когнітивних вправ», «Показ практичних прийомів взаємодії з дитиною»), проведення сімейних тренінгів для формування довірливих стосунків.

- спільна участь у заняттях (залучення батьків до навчальних ігор та терапевтичних занять);

- участь вузьких спеціалістів команди супроводу (корекційного педагога, учителя-логопеда, психолога, соціального педагога, реабілітолога, фахівця ІРЦ) у засіданнях методоб'єднань учителів, проведенні зборів для батьків;

- оформлення педагогами документації, яка відображає взаємозв'язок у роботі спеціалістів (зошит взаємозв'язку вузьких спеціалістів з вчителем класу, асистентом вчителя, з батьками, щоденник спостереження за учнем, написання характеристики).

Особливого значення надавали збереженню здоров'я дітей. З цією метою організовували попередження перевтоми (чергування розумової та практичної діяльності), емоційних зривів, проведення фізхвилинок на ур., проведення занять на свіжому повітрі, створення клімату психологічного комфорту.

Розкриваючи аспекти індивідуальної корекційної роботи з молодшими школярами з ЗПР слід зупинитися і на корекційних прийомах реалізації індивідуального підходу до таких дітей в умовах інклюзивного навчання:

- Оскільки головна особливість школярів з ЗПР – це фрагментарність знань про довколишній світ, потрібно зосереджувати увагу на формування у них вміння спостереження, досвіду практичної діяльності, формування здатності самостійно здобувати знання та користуватися ними.

- Беручи до уваги недостатню активність і невпевненість дітей із затримкою психічного розвитку у використанні навіть тих знань, які вони вже мають, слід максимально заохочувати їхню участь на уроках,

підтримувати навіть найменші досягнення і звертати на це увагу інших учнів. Це допоможе створити атмосферу позитивного, доброзичливого ставлення та постійної підтримки цих дітей.

- Через недостатню здатність учнів до засвоєння абстрактних знань, постійно використовувати візуалізацію та детальне пояснення нових алгоритмів.

- Ураховуючи проблеми із запам'ятовуванням і знижену працездатність, слід додатково пояснювати навчальний матеріал, надавати учням можливість виконувати завдання у повільнішому темпі, зменшувати обсяг завдань. Для кращого розуміння варто використовувати додаткові запитання для розширення змісту завдань, залучати знайомі учням аналогії.

- У випадку труднощів з орієнтуванням у завданні рекомендується застосовувати поетапні інструкції, поділ завдання на складові частини. Також важливо формувати навички планування дій при вирішенні завдань та вчити давати словесні звіти про виконану роботу.

- Для закріплення нового матеріалу давати багаторазові вказівки і вправи.

- Поступово слід підвищувати темп виконання завдань і працездатність дитини.

- Через емоційне вікове відставання школярів ігрові методи навчання треба скорочувати поступово, водночас утримуючись від різких заборон. Замість цього слід поетапно впроваджувати загальноприйняті навчальні підходи.

- Для мотивації до навчання та пізнавальної діяльності слід постійно підтримувати й заохочувати учнів. При необхідності зменшувати обсяг самостійних завдань. У роботу з дітьми доречно залучати спеціалістів школи, таких як логопед, психолог, фахівець із лікувальної фізкультури.

- Організовувати динамічне спостереження за прогресом дитини, щоб відслідковувати результати та визначати потреби у корекції підходів.

- Проводити індивідуальні корекційні заняття, використовуючи практико-орієнтовані методи навчання.

- Налагодити ефективну співпрацю з батьками: пояснити їм особливості психічного розвитку дітей цієї категорії, а також надати рекомендації щодо поетапної спільної роботи школи й родини для подолання затримки психічного розвитку дитини.

Отже, індивідуальна корекційна робота з молодшими школярами з ЗПР є складним, але надзвичайно важливим процесом, що спрямований на всебічну підтримку дитини. Своєчасне втручання, системна робота фахівців і тісна співпраця з батьками дають змогу поліпшити адаптацію дитини до шкільного життя та сприяють її особистісному розвитку.

Успіх корекційної роботи залежить від узгодженості дій усіх учасників освітнього процесу, віри в потенціал дитини та створення сприятливого середовища для її розвитку. Такий підхід дозволяє забезпечити не лише навчальні досягнення, а й повноцінну соціальну інтеграцію дитини.

Список використаних джерел:

1. Омельченко І. М. Методичні рекомендації з організації і проведення корекційно-розвивального навчання школярів із затримкою психічного розвитку: методичні рекомендації. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка. К., 2019. 59 с.